

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 vtrum diuinatio, quæ sit per astra sit licita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](#)

A halem veritatem, & huiusmodi, nisi consulant ipsum tamquam sciemem, aut potenter omnium: hoc enim manifeste saperet haec opinio, & per haec pater responsum ad confirmationem. Hac autem responde dicta theologicae, quoniam non me impedio, an iuris inter nos fit, q̄ contra fortilegos cum iuraria sacramentorum, &c.

B inqüistores procedunt. Gaudet vnae eunge scientia fuisse terminata. Non psonfere ad fundum aduertere, qd aliorum duorum modorum differt, quos ex Augustino afferit, neuter velut ceteris, & propterque habet pro se auorem. Quod enim vere fuerit anima Samuelis, Ecclesi. 46. eius, vbi habetur hec verba de Samuel. Post hæc dicitur, & notum feruntur, & ostendit inuenit vita sua. Quod vero fuerit Samuel in forma Sa- monis, in Decreto 28.5. c. Nec mirum, habetur ex Augu. de Com. Dei. Sub iudice traeger in eff.

ARTICULVS V.

C Vtrum diuinatio, que fit per astra, fit illicta.

Super Questionis magis longiorum. dissertationem quinam.

ad Dom.

D E QVINTVM sic proceditur. Videatur, quod diuinatio, que fit per astra, non sit illicta. Licitum est enim ex consideratione caufarum prænuntiare effectus, sicut medicus ex dispositione ægritudinis prænuntiant mortem: sed corpora coelestia sunt causa eorum, quae sunt in hoc mundo, ut etiam Dionysius dicit. cap. de diui. nominib. ergo diuinatio, que fit per astra, non est illicta.

E Nitulo art. non tam pro ipso, q̄ propter sequentia articulis, quod minus dicunt, non facilius significari. Diuinatio namq; An diuinatio sit illicta, et significat an inquirendu futurom talis est illicta. De diuinatione namq; si definiatur est, q̄ est illicta: fed an in tali materia, seu via, aut modo inquirendi notitia diuinorum sit diuinatio propria, diffundendum restat. In art. eodem repeate primo, in quo formaliter consistit illicta per coelitus inquisitio occulorum, scilicet in hoc, quod est vanam, aut falsa: ita quod sola illa inquisitio occularum per altra illicta, et q̄ est vanam, aut falsa, & ne sit queritur de vanitate vocabulo, in litera declaratur, q̄ non est vanam, aut falsa, quando per eum quis præcognoscere, que per ipsa coelestia præcognoscere non possunt. Formade ergo ad quod oportet rei sui inquisitionem, & consultationis altronum, est, fi id quod quod rei sepius per coelestia præcognoscit. Si enim potest præcognoscere, non est inquisitio vanam, aut falsa, non est illicta, non est superstitio, non est digna, ut demon se immisceat, non est prohibita. Et in primis est, quia naturalis scientia opiniones, & coniectures non sunt prohibitas, sed à Deo nobis in perfectionem intellectus ad ministrandumque datae. Si autem per coelestia corpora cognoscere, inquisitio ipsa ex sua temeritate mereatur, ut demon se immisceat, & quandoque vera, quandoque falsa, potest permititur iste à Deo. dicat. Et nunc ve homini illi, qui ad hoc tendit: quoniam diuinatio est, superstitio est, permittit etiam anima, vt ex antedictis patet: & huiusmodi inquisitio damnata est ab Ecclesiista & prohibita. Oportet autem, & in hoc formide diligenter distingui modum cognoscendi, seu inherenter. Nam nullum referit, an aliquis ex coelestibus velut scire per considerationem quid futurum sit, aut scire per conjecturam, quantum feliciter est ex tali inclinatione. Primo namque modo, i. per considerationem inquire cognitionem futuron contingentium ex coelestibus, est vanum, & superstitiosum, diabolicum, ac damnatum ab Ecclesiista. Et ratio est, quia futura contingentia non determinante causantur à celo. Secundo autem modo, inquirere cogitationem inclinationum, sive hominum, sive animalium corporum ad electiones nostras, que natura facultatem non exce-

dunt, & alia casualia, sive fortuna, non est malum, nec damnum. Et ratio est, quia huius inclinationes sunt effectus corporum celestium, ut nūc manifessetur. Conari autem cognoscendū effectus causalium naturalium per eas, non est malum. Proprieta author in litera conclusio dicit. Si quis vtrum ad cognoscendū per certitudinem figura opera hominis, &c. non dixit ad cognoscendū, sed dixit ad cognoscendū per certitudinem, ut differet ita, quia declaravimus, intelligeres.

T 2. Præterea. Scientia humana ex experimentis originem sumit, vt patet per Philosoph. * in 1. Metaph. sed per multa experimenta aliqui compenerunt, ex consideratione syderum aliqua futura posse prænosciri: ergo non videtur esse illicitum tali diuinatione vti.

B 3. Præterea. Diuinatio dicitur esse illicita in quantum innititur pacto cum dæmonibus innito: sed hoc non sit in diuinatione qua sit per astra, sed solum consideratur dispositio creaturarum Dei: ergo videtur, quod huiusmodi diuinatio non sit illicita.

S ED CONTRA est, quod Augustinus * dicit in 4. Confess. Illos planetarios, quos Mathematicos vocant, consulere non desiderbam, quasi nullum esset sacrificium, & nulla preces ad aliquę spiritum ob diuinationem dirigerentur: quod tamen christiana, & vera pietas expellit, & damnat.

R ESPONDENT. Dicendum, quod sicut dictum * est, diuinatione, quae ex opinione falsa, vel vana procedit, ingerit se operatio dæmonis, ut hominum animos implaret vanitati, aut falsitati. Vana autem, aut falsa opinione vtitur, si quis ex consideratione stellarum futura velut præcognoscere, que per caproco-

D ta propter imagines, anguria, somnia, &c.

C In eodem art. 5. circa exemptionem eorum, que sunt, & sunt per accidentem a causalitate corporum celestium, qualia sunt casualia, & fortuita, nota duo simul, & quomodo se habet rei veritas iuxta communem philosophie doctrinam, & quantum, & ad quid valeret ratio literæ ad hac allata.

S Crivo igitur, quod ea, que iunguntur per accidentem, sive secundum locum, ut locus sepulcri, & locus thesaurei, cum quis fodiendo sepulcrum invenit ibi thesaurem, sive secundum tempus, ut tempus tonitru, & tempus deambulationis animalium, puta, bos cum bone deambulante, sonat, sive quomodo dicunq; alterius iunguntur per accidentem, possunt dupliciter considerari. Primo, vt sic, hoc est, in quantum sunt entia per accidentem, hoc est, quod consideretur hoc totum, locus sepulcri, & locus thesaurei, & sic de aliis. Secundo, secundum ambas seorsim, puta, locus sepulchri, & secundum se. Nec solum possunt dupliciter considerari, sed etiam possunt referri secundum rei veritatem ad diversas causas, scilicet naturales, vel rationales. Et est tanta inter has relationes dilatatio, q̄ quomodo dicunq; considerata, etiam per accidentem, si ad rationales causas referantur, possunt habere causam per se. Immo omnia habent diuinam prouidentiam propter se causam: quoniam nihil ei comparatum est præter illius intentionem. Si autem referantur ad causas naturales, quales sunt omnia corpora, sic secundum suas partes possunt habere suas per se causas: ita quod hic sit locus thesaurei, ab aliqua est causa: & similiter, quod hic sit locus sepulcri, ab aliqua causa est. Seu in naturalibus, quod bos deambulet hora tercia, aliquā haberet causam: sed hoc totum, quod tempus deambulationis, & tempus nocturnus sit vnum, & idem, nullam habet vnam naturalem causam: quia hoc totum non est vnum, sed multa simpliciter. Omnis autem causa naturalis determinata est ad vnum, & ad hoc afferatur ratio literæ. Notanter autem dixi, vnam causam naturalem, quoniam

*Liber cap. 1.
non longe a
priori. 1.*

*Li. 4. ca. 3. in
priori. 1.*

Art. v. & a

quoniam illud rotum habere multas causas naturales concurrentes simul per se, quandoque non inconvenit, puta: Martem & Saturnum concurrentes in tali signo, & aspectu &c. Nec contra hoc affectus sita ratio. In causis namque naturalibus inuenitur duo, scilicet virtus causativa, & conditio causarum, ut aperte sinuatio sinus.

Ecc. Ratio litera in qua sit ad offert determinata, quod causa nostra ex virtute causativa non possit in eam per accidens secundum le totum. An autem possint ex concurso causarum quandoque, nihil in litera dicitur. Sed hec alios sunt speculations, & tractata in 115. q. primi lib. Nec tandem propter hanc, que dicta sunt, ne proficiunt philosophiam, deridere eam rationem quia inutiliter est, supponenda sit casualia, seu fortuita corporibus celestibus, omnibus simul sumptibus: quoniam secundum veritatem a toto cylo non necessario euenum habeat propter naturam possibilis, seu potentiam contradictionis inuenit in istis inferioribus, quae sunt materia actionum celestium, rite declaratum est. Excepitur ergo a celestium corporum omnium simili actionibus necessario inferentibus effectus, duo genera rerum, scilicet per accidentes, casualia, vel fortuita, & omnia voluntaria, ut sic. Vraeque tamen celestibus causis subesse aliquo modo non est negandum: quoniam casualia, ac fortuita secundum partes constat ad inclinationes aliquas ex celo derivatas, sequi, ut author ex preflie dicit in lib. 3. contra gent. capi. 9. 2. dicens. Potest esse, q. ex inclinatione celestis inclinatum aliquis ad eligendum aliquid, cui coniungatur per accidens aliud commodum, & ex alia inclinatione aliud, & extertia tertium, non aut ita q. ex una inclinatione inclinatur ad omnia, hæc ille. Vnde habes, quod non minus, sed maius est indicium de concurso causarum celestium causantium inclinationes, & q. potest simili concurrens inclinatio ad inueniendum thesaurum cu[m] inclinatio ad fodendum pitem, cum non sit maior ratio de cōcurso harum, & aliarum. Verutamen scito, q. cōterit ista inclinationes non exenti simili in opera, sed concurrit cōterit inclinatio celi cum aliqua actione ordinata ad cognitum finem. Ita q. Sortes v. g. inclinatus ad submersum est in aqua, stimulatur per modum passionis ad eundam iuxta aquas, vel in aquas, nec si pp. quid ita incitat, & propter aliquod negotium occursus nangat, vel ad aquas vadit ex alio profitore, & hoc submergitur, & simile est in alijs. Kibi vides, q. submersio euntis ad tale negotium, ibi est effectus casualis, seu fortuitus, & per accidens. Et totū hoc non habet una, sed duas causas. scilicet, & propotius hominis ad eundum, & q. ille homo non necessitatim a celo, sed incitat per modum passionis, hoc est, per modum quo illa trifuria, amor, odio, &c. incitat voluntatem nostram. Et q. si in illo homine esset tunc vna alia inclinatio celestis ad tale negotium ibi trahendam, quale elegit, tunc tale per accidens esset secundum viramque sui partem a celo non necessario, sed inclinatio: ac per hoc, totū hoc, q. submersio euntis ad tale negotium, esset, inclinatio ramen, a celo proper concurredum inclinationum simili. Simili quoque modo fortinur a celo inclinationes ad eligendum multa: quibus inclinationibus sit quandoque, vt ille inclinatur ad eligendum casu, alter venerea, alter naturalia, alter contra naturam, alter religiosa, alter ambitiosa. Habet enim electiones, & opera

nostra pro causis quandoque non sicut, sed voluntate moram a corporibus, nationes a natura proueniunt. Et prout voluntate, vt sunt a voluntate, non subfini celo, sicut subfini passim cōminunem, quæ est prouidentia: sed alia ratione disponuntur a diuina prouidentia motus, & situs coelestium corporum, & alia ratione eventus contingentium futurorum: quia illa disponuntur secundum rationem, ut semper, & eodem modo prouenant, hæc autem secundum rationem contingit, & variabiliter continentur. Vnde non potest esse, q. ex inspectione siderum accipiatur præcognitione futurorum, nisi sicut ex causis præcognoscuntur effectus. Duplices autem effectus subtrahuntur casualitas coelestium corporum. Primo quidem omnes effectus percidens contingentes sine rebus humanis, sive in rebus naturalibus, quia ut probatur in 6. Metaphys. ens per accidens non habet causam, & præcipue naturalem, cuiusmodi est virtus coelestium corporum: quia quod per accidens fit, neque est eius proprius, neque unum: sicut, q. lapide cadente fiat terramotus, vel quod homine fodiente pulchrum, inueniatur theather. Hac enim & huiusmodi sunt simpliciter unum, sed simpliciter multa. Operatio autem naturæ semper terminatur ad

I

puto conditos. Iste namque error patendo. Secundus namque est error in interpretatione. Et errantes in secundo digni- peccant: errantes autem in tertio digni- fientes corpora celestia non plorant, subiecti seipso corporibus, & conser- gunt, non in obsequium Christi, sed in- illud prophetice: Homo cum in honore comparatus est iumentis infidelibus. Homo namque secundum rationem omnia in honore est. Et qui hoc non resubdit corporibus operare per propria- tes, immo vilitamenta, que non sunt corporibus. Et properat ante bonis, quia securum de eo habet. Dicunt, q. bonum aliorum non pp. bonum in se monibus gubernandi, qui tales sunt errorum peccati mortale est ex for- portat animi humani ad celestia corpora. Hoc enim patet ex diffinis ipsorum Sapientem autem, q. celestes in nobis resunt, q. legibus, sed dominante remanent, & auctoritate diuinæ lumine, & admodum felicitate, q. intelligendam est, q. corpora celestia, & electiones, & opera nostra voluntate q. damnata est cōstatutio astrologorum, & sequentia, & humilis. Hæc, q. cetera, in- tingentium ordinem, vel idem, q. figura natu- tendit Augu. in 4. Confess. &c. Sicut, q. habendum naturalium inclinationes. Atra- ralibus sapientis, juxta non sicut prouidetur, q. sunt ex antedictis. Et ita, q. licet, cumque

habeatur, tam debilis tamen est ratio conjecturæ, ut vix concluda sit. Et hoc propter humanam ignorantiam, maxime partis cauifum cœleſtium, & proximarii. Totum enim id quod congeturis in huicmodi, non mere: ut dici pars quantumcumque minima eorum, quæ ignoramus de eodem effectu. Quonia

aliquid vñ, sicut & procedit ab uno principio, quod est forma rici naturali. Secundò autem subtrahuntur cauifum cœleſtium corporum actus libertarib[us], quod est facultas voluntatis, & rationis. Intellectus enim, siue ratio, non est corpus, nec actus organi corporei, & per consequens nec voluntas, quæ est in ratione, ut patet per Philosoph. * in 3. de Anima. Nullum autem corpus potest imprimer in rem incorpoream. Vnde impossibile est, quod corpora cœleſtia directe imprimant in intellectum, & voluntatem. Hoc enim est posse ponere intellectum non differre a sensu, quod Aristot. in libro * de Anima, imponit his, qui diceant, quod talis voluntas est in hominibus, qualiter in die inducit pater virorum Dorumque, scilicet Sol, vel celum. Vnde corpora cœleſtia non posse sunt esse per se causa operationum liberi arbitrii. Posse sunt tamen ad hoc dispositive inclinare, in quantum impriment in corpus humanum, & per sequentes in vires sensitivas, quæ sunt actus corporalium organorum, qui inclinant ad humanos actus. Quia tamen vires sensitivæ obedient rationi, ut patet per Philosoph. in 3. de Anima. & 1. * Eth. nulla necessitas ex hoc libero arbitrio imponitur, sed contra inclinationem cœleſtium corporum homo potest per rationem operari. Si qui ergo consideratione astrorum utratur ad præcognoscendos futuros cauifum, vel fortuitos eventus, aut et ad cognoscendum per certitudinem futura opera hoīum, procedit hoc ex falsa, & vano opinione. Et sic operatio dæmonis le īmiserit: vnde erit diuinatio supstitio, & illicita. Si uero aliquis utatur consideratione astrorum ad pre-

Super Questionis
nonageſim quinta.
Aritolum ſex
tum.

Nartiſ. eiudem
quæſio. 35. circa
Cantus, & significa
tiones ſomniiorum,
aducenda ſunt mul
ta. Primo, quod ad
cauas naturales in
trinicas, quo mor
dane, & quid fi
guent, ad meſti
cos & physicos ſpe
ciæ: Significans ſi
vniſtemper ſu
ras naturales, ut hu
mores aliquos ca
uas mōis illus i
planaſta, ut in li
tera dicunt: vel ſu
perficiat potius
vni cauātis diffi
cile ſomniorū,
ut Aristot. inquit de
iom. & vig. & alia
huicmodi. Secun
do, quo ad cauas
exceſſas natura
les, & præcipue cor
pora cœleſtia, quid
quæ cœleſtia cor
pora vñ, & eundē
effictum producit
in duplo eff. f. in
cauas materiali, & in eff. proportionali, ſeu conformi
veri gratia. Pluria futura primō producunt quodam effectu
conformi ipsi pluiae in animali crocitante, & deinde produc
nt in eff. materiali, quando actualiter pluit. Et uncroicitatio
nis eff. ſignum pluiae, tamquam coffectus vni communis
cauæ virtuſus. Et hoc modo ſomnia, quæ à corporibus cœleſ
tibus habemus, ſunt ſigna futurorum eventuū. Præcurſant nam
que in hominibus morus phantasie conformes ipſi cōmuni cau
as, & effictu futuro: ita quod ſomniū, & futuri effictus, ſunt
effectus vni communis cauæ cœleſtia, & propterea ſomnium
significat: illum effectum futurum. Et propterea author dicit in
littera, quod ſecundum hoc, præcognitiones futurorum plurimi
num ex ſomniis. Qualis autem huicmodi conformatas sit, non
videatur ratione comprehendi: quoniam in ordine ad cauam

A videatur esse analoga quodam ſimilitudo, quoniam phantasia noſtra non iſi analogice cœleſtibus cauſis ſimilis efficit. Non enim eſt in phantasia ſimilitudo ſideris talis, quando a tali ſide
re mouetur, ſed moitus conformatis, & analogice correspondens,
ut effectus proportionatus tali ſideri in tali patiente. In ordine
vero ad futurum effictum, quandoque

cognoscendum futura, quæ ex cœleſtibus cauſant corporib[us], putat, ſiccates, & pluias, & alia h[ab]mōi, non erit illicta diuinatio, nec ſuperflūtio. Et ſecondum hoc patet reſponſio ad primum. Ad SECUNDVM dicendum, q[uo]d hoc, q[uo]d astrologi ex cōſideratiōne astrorum frequenter vera p[ro]nuntiant, contingit dupliciter. Vno quidē modo, quia plures hominum paſſiones corporales ſequuntur: & ideo actus eorum diſponuntur, vt in pluribus, ſecondum inclinationem cœleſtium corporum. Pauci autem iunti. ſoli ſapientes, qui rōne huicmoſo diinclinationes moderentur: & ideo astrologi in multis vera p[ro]nuntiant, & præcipue in cōmūnibus euentibus, qui dependent ex multitudine. Alio modo propter dæmons ſe immiffcentes. Vnde August. in * 2. ſuper Gen. a d litteram dicit. Fatendum eſt, quando a Mathematicis vera dicuntur, inſinuū quodam oculitissimo dici, quem neſciētes huma[n]entes, patiuntur: qđ tamen ad decipiendo homines fit ſpiritu[m] immundorum, & ſeductorum operatione, qui qđam vera de temporalibus rebus noſſe permittunt. Vnde * cōcluſit. Quapp bono Christiano, ſive Mathematici, ſive q[ui]libet impie diuinantium, & maxime diſtientes vera, cauendi ſunt, ne cōſortio dæmonium ſiam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant. Et per hoc patet reſponſio ad Tertium.

ARTICULVS VI.

Vtrum diuinatio, quæ fit per ſomnia,
fit illicita.

AD SECTVM ſic proceditur.

Videatur, q[uo]d diuinatio, quæ fit per ſomnia, non fit illicita.

E

itas cauas, neutram determinat monstrar, ut in 2. Posteriorum patet. Cōſtat autem nullum eſt ſomnium a celo, quod nō poſit ex alia caua prouenire, & confequeretur non significare illum effictum, quem significaret, ſi a celo eſſet. Et hoc bene nota tu, qui philopharis. Et ppter hoc ego, qui tot habuit in vita mea ſomnia vera de remotis, præcipue, hoc modo, ſcilicet per huicmodi cōſpondentiam, & alia ſimilitudinem, ut ſi ea ſcripſiſſum cum ſuis euentibus, quorū forte aliqui adhuc pendunt, nō mirarentur philophi, & theologi, ſed ſupererunt, incerti de cauā euentu, ſoſtūpens, nec vñquam me, aut mea illis credidi, ne forte illius dæmoniaca ſe immiscerat. Fatoꝝ tñ ꝑ pauſorum, aut nullorum interpretationem determinatam noui ante euentum. Tertio, quo ad cauelam in ſignificationibus ſomniū, quoniam oportet omnes cauelas, que circa cognitionem fu
turorum

Lib. 2. c. 17.
non procu
rabitur a fin. 10. 2.

Fadem c. 17:
in fin. 10. 5.

3. contra c.
154. Et opn.
25. 6. 4.